אין דורשין פרק שני חגיגה יג.

מסורת הש"ס

ב בבתי גואי הא בבתי בראי ואמר רב אחא בר יעקב עוד רקיע אחד יש למעלה מראשי החיות דכתיב [1]ודמות על ראש החיה רקיע כעין הקרח הנורא עד כאן יש לך רשות לדבר מכאן ואילך אין לך רשות לדבר שכן כתוב בספר בן סירא במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשית התבונן אין לך עסק בנסתרות [2]אעלה על במתי עב אדמה לעליון יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של נמרוד הרשע [3]שהמריד (ח) כל העולם כולו עליו במלכותו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה שנאמר [4]ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה והלא מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה וכן בין כל רקיע ורקיע למעלה מהן חיות הקדש (ט) רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות כנגד כולן שוקי החיות כנגד כולן רכובי החיות כנגד כולן ירכי החיות כנגד כולן גופי החיות כנגד כולן צוארי החיות כנגד כולן ראשי החיות כנגד כולן קרני החיות כנגד כולן למעלה מהן כסא כבוד רגלי כסא הכבוד כנגד כולן כסא הכבוד כנגד כולן מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם ואתה אמרת אעלה על במתי עב אדמה לעליון אך אל שאול תורד אל ירכתי בור: ולא במרכבה ביחיד: תני רבי חייא [5]אבל מוסרין לו ראשי פרקים אמר רבי זירא אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב ב"ד ולכל מי שלבו דואג בקרבו איכא דאמרי והוא שלבו דואג בקרבו אמר רבי אמי אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים [6]שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש א] ואמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים שנאמר [7]לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום א"ל רבי יוחנן לרבי אלעזר תא אגמרך במעשה המרכבה א"ל לא קשאי כי קש נח נפשיה דרבי יוחנן א"ל ר' אסי תא ואגמרך במעשה מרכבה א"ל אי זכאי גמירתא מר' יוחנן רבך רב יוסף הוה גמיר מעשה המרכבה סבי דפומבדיתא הוו תנו במעשה בראשית אמרו ליה ליגמור לן מר מעשה מרכבה אמר להו אגמרון לי מעשה בראשית (ג) בתר דאגמרון אמרו ליה ליגמרון מר במעשה מרכבה אמר להו תנינא בהו [8]דבש וחלב תחת לשונך [9]דברים המתוקין מדבש וחלב יהו תחת לשונך ר' אבהו אמר מהכא [10]כבשים ללבושך (ז) דברים שהן כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך אמרו ליה תנינן בהו עד [11]ויאמר אלי בן אדם אמר להו הן הן מעשה המרכבה מיתיבי עד היכן מעשה המרכבה רבי אומר עד [12]וארא (ט) בתרא ר' יצחק אומר עד החשמל עד וארא מגמרינן מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם הוא חכם מבין מדעתו אין אי לא לא ומי דרשינן בחשמל והא ההוא ינוקא דדרש בחשמל (ז) ונפקא נורא ואכלתיה שאני ינוקא דלאו מטי זימניה אמר רב יהודה ברם [13]זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו אלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשו ת"ר מעשה בתינוק אחד שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ושרפתו וביקשו לגנוז ספר יחזקאל (ז) ב] אמר להם חנניה בן חזקיה אם זה חכם (ח) הכל חכמים הן מאי חשמל אמר רב יהודה

חיות

ב) [נעיל ה:], ג) [פסחים נד:], ד) [ב"ר יג:], ה) [ע"ז מ"ב], ו) [ויקרא קג:], ז) [דף יד:], ח) [ויקרא לז], ט) [שם], י) [ומלא את ידי כיסאל כתו שמרוד שנא את ידו באברהם, י) [ע"י מהרש"א בח"ל], כ) [ע"ל אבות], ל) [שם פיוט פף עלמי החיים מהלך ת"ק שנה ותמש עשרה מנין ישרה ע"ש], מ) [נפסיקתא ועי' בהרא"ש ברכות פ"ה מי' כי"ח], נ) [ע"ל ראשון], ס) כ"ל תמריץ התם דמלוה לגמרא ונפקא, ע) ועי' שמות רבה פרשה ל כמעשה דעקילס ותרגומים.

תורה אור השלם

1. ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה: יחזקאל א כב
2. אעלה על במתי עב אדמה לעליון:
ישעיהו יד יד
3. ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעפה: תהלים צ י
4. שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש: ישעיהו ג ג
5. לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הללו יה: תהלים קמז כ
6. נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמתיך כריח לבנון: שיר השירים ד יא
7. כבשים ללבושך ומחיר שדה עתודים:
משלי כז כו
8. ויאמר אלי בן אדם עמד על רגליך ואדבר אתך:
יחזקאל ב א
9. וארא כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב וממראה מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה אש ונגה לו סביב: יחזקאל א כז

הגהות הב"ח

(ח) נס' שסמריד את כל העולם: (כ) שם ורגלי החיות וכו' וקרסולי וכו' ושוקי וכו' וכרובי וכו' וירכי וכו' וגופי וכו' וצוארי וכו' וראשי וכו' וקרני וכו' ולמעלה מהן כסא כבוד ורגלי וכו' וכסא הכבוד כנגד כולן ולמעלה מהן מלך: (ג) שם מעשה בראשית אגמורה בתר דאגמרו אמרו: (ד) שם כבשים ללבושך אל תקרי כבשים אלא כבושים דברים שהן כבשונו: (ה) שם רבי אומר עד וארא כעין חשמל נתרמ: (ו) שם ונפיק נורא מחשמל ואכלתיה שלא יוצא דלא מטי זימנא דלאו אורחא ארעא דדרש אמר לב יהודה אמר רב ברם זכור וכו' שאלמלא וכו' מה עשה עלה לעלייה והעלו לו לשם שלש מאות: (ז) שם אמר להם (חגיגה בן חזקיה) תמ"מ וכ"כ ס"פ רשב"ג: (ח) שם אם זה חכם כולם חכמים: (ט) רש"י ד"ה שיק היא עצם המרכב עם הראש הפ"ד: (י) ד"ה הן הן וכו' הם הם שהקפידו: (כ) תוב' ד"ה ורגלי וכו' לפימנא שיש בו ט"ו פעמים ת"ק ומיהו בתנס מתקיהו: (ל) בא"ד ולא כמה הוא נגוה למעלה מעלמו וכו' כמנן שיסד ת"ק וט"ו וכן וכו' ופייטן ודרשן וכמיו היו מקדשין. כ"כ טיקלא רבה פרשה ג' כד דמן ר"פ בר שמעון היה דזרו קורא עליי מי זאת עולה כו' מהו מכל מלאכת רוכל אלא דהוה קרי יתנו ופייטן ודרשן ומגדלים מזיש בפסוק מי זאת עולה נרם קרוכן: (מ) ד"ה אין מוסרין וכו' וכי תימא הבא כו' מלות וכו' ד"ל. נ"כ בספר עין יעקב תילוי תירוץ אחר ח"ל א"ל דהייט קודם שיעמוד תורה אבל לאחר שיעמוד תורה והמתיים להם ילפינן מהאי קרא דאף ז' מלות אסור ללמדם:

ולא במרכבה ביחיד תני ר' חייא מוסרין ליחיד ראשי פרקים פ' פותחין לו ראשי דבריו והוא מבין מדעתו ח) וזה לבו גס כו' אלעזר דאמר ליה ר' יוחנן רביה תא אגמרך מעשה מרכבה א"ל לא קשאי כלומר אינו בן חמשים שנה כד נח נפשיה דרבי יוחנן אמר ליה רבי אסי תא אגמרך מעשה מרכבה א"ל אין מוסרין דברי תורה אלא ליוצע חכם חרשים ונבון לחש ואין מוסרין ד"ת לעובד כוכבים שנאמר מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל. אלא הא דתניא עד היכן מעשה מרכבה כו' וקיי"ל כלישנא בתרא עד וארא ועד חשמל מסרינן ראשי פרקין כדאמרן מיכן ואילך לא מסרינן אלא אם היה חכם מבין מדעתו מאי חשמל אמר רב יהודה חיות אש ממללות במתניתא תנא חש מל כלומר ב' מלות

ח) לאלי ל"ל ויאמר שלא תהא לנו גם כו':

בן בנו של נמרוד הרשע. לאו דוקא שהרי כוש ילד את נמרוד ולא מצינו לאומו רשע מזרע כוש אלא על שם מעשיו שמלך גם הוא בשנער (ח) **שבעים** שנה. לאו משום שלא היה קשים יותר שהרי לא ותשוב מימות שנחייב שסמוך למפלתו גדי שלימות שלא בלאדן לחזקיהו מצינו שהיה סופר בכיתו ומשם זכה למלכות כדלמשכחן בגאנדות חלק (סנהדרין דף לו.) אלא אורחא דמילתא קא משיב: **ורגלי** החיות כנגד כולם. יש מגיהין בקדושתא שיסד הקליר וחיות אשר הנה מרובעות לכפא כף רגל ממש מאות וחמש עשרה ומותקים הוי"ו ואומרים כי כן עולה לפי חשבון שבכתן למנין ז' רקיעים (ומ' אורים הוא ט"ו פעמים ת"ק והיינו מנין ישרה ש"ר ת"ק וי"ה לסימנא (כ) שכן עולה ט"ו פעמים כך ומיהו בתנס מתקיהו שיסד דבריו ע"פ הירושלמי דהכוותא מ"ר לוי מתרן ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה אמר ר' ברכיה ור' חלבו כש"ר (נא) סמוקה גדול מזה רגל אחד (ל) כמנין ישר"ה רלה כמה (ל) גבוה מעולמו כו' משמע כמנין שיסד ת"ק ט"ו וכן היה דרכו שבכמה מקומות היה מניח שיטת הש"ס שלנו כדי לאחוז שיטת הש"ס ירושלמי שהוא היה תנא והוא היה ר"א ברבי שמעון דקרי עליה (מ) מכל אנקת רוכל תנא קלא קרוכן ופייטן (ויקרא רבה פ"ל) וכימיו מקדשים ע"פ הרמייה שמעולם לא יסד רק קרוכן מיום (ל) (אחד): **אין** מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים. היה קשה להר"ר אלחנן מיפוק ליה דעובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה כדאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם) עובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה והמלמדו עובר אלפני עור לא תתן מכשול וכי תימא (מ) גז' מצות דיהו דלאינו חייב מיתה כדאמר הש"ס התם והא (מ) מצוה מיכא למוסרם להם ונפקא לן מהאי קרא אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח) כהן ולוי לא נאמר אלא אדם שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה וכו' וי"ל דהכא מיירי אפילו היכא דאיכא עובד כוכבים אחר שרוצה ללמדו לפני עור כדאמרינן בע"ז (דף ו.) המושיט כוס יין לנזיר עובר אלפני עור והני מילי דקאי אחרי עברא דנהרא שבלאו נתינתו לו אפשר להניחו אליו אבל אי לאו הכי אינו עובר אלפני עור הכא נמי אפילו במקום שעובד כוכבים אחר רוצה ללמדו דליכא לפני עור מכל מקום אסור משום מגיד דבריו ליעקב וכו' (מהלים קמז) (מ): **וחמשים**

ב בבתי גואי הא בבתי בראי. מיכן ואילך אסור. כתוב בספר בן סירא במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשיתה התבונן אין לך עסק בנסתרות והדברים שנאמר מהלך ת"ק שנה דברי קבלה הן. הלא תראה שהן מועתקין מפי רב"ז שהיה בימי הבית ולא נשאר לו דבר קטן ולא דבר גדול. אלא הכל קיבל בקבלה מרבו ומפורש בו דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויות דאביי ורבא. ואין הדברים הללו באין משיקולו הדעת ואין צריך להסתכל בהן שהמסתכל בהן בא בטירוף דעת שאי אפשר לומר יש שם מקום חלל מופנה ואף לא מלא שהבל פתחתיו הן שכשם שאין כח לומר כי קודם יצירת העולם היה חלל או מקום מלא א ריקם אלא אחר שנברא העולם נבראו שמים וארץ ואין ידוע מה למעלה ומה למטה ולפיכך מנעו רבותינו להסתכל מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור. ויש בגבורתו של הקב"ה לעשות כמה:

עין משפט נר מצוה

ז א מי' ס"ב מהלכות יסודי התורה הל' יב ופ"ד שם הלכה יא:
ח ב ב מי' פ"ג שם הלכה יב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ורגלי וכו' שיטת הירושלמי שהוא היה תנא. נ"ל וי"ל שהוא היה תנא כן הוא כדל"ש כפ"ה דברכות:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) נס' ומאר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים. נ"כ עין שו"ת בתר מיים סימן ר"ד עשם למה שמעיר הפוסקים זה: ב) שם ל"ל מנני אם זה חכם הכל חכמים הן. נ"כ ר"ל אם זה הקנון חכם כל הקנונים חכמים דלגדולים אין לומר כדאמרינן נגעל שאני יעקב דלא מצא ומגא עכ"ל מהרש"א בח"ל:

לעזי רש"י

קבילו"א [קיבל"א]. קרטול.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

אחד עומד העולם וצדיק שמו שנאמר צדיק יסוד עולם זה שאמר ר"ל ד' רקיעין הן. וילון. רקיע. שחקים. זבול. מעון. מכון. ערבות. וכל אחד ואחד פירוש מה הן משמשין. אלו כולן קבלה הן הלי"ם. ויקרא אסמכתא בעלמא הן. ואינם מדרשות. שאינם דברים הנאמרים מן הדעת כלל. אלא דברי קבלה הן. והערבות שהוא רקיע שביעי יש בו צדקה ומשפט. גנזי חיים גנזי שלום גנזי ברכה ונשמת הצדיק. ונשמות העתידות להבראות. ושל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים. וכולהו קראי צדק ומשפט שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך. גנזי חיים שנאמר כי עמך מקור חיים. גנזי שלום שנאמר ויקרא לו ה' שלום. גנזי ברכה שנא' ישא ברכה מאת ה'. נשמתן של צדיקים שנא' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. רוחות ונשמות העתידי' להבראו' שנא' כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי. ושל שעתיד להחיות בו מתים שנאמר נשם נדבות תניף אלהים וגו'. ולמעלה אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך רם ונשא שוכן עליהם. שנאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו. וחושך וענפל מקיפין אותו כבחרץ שנאמר ישת חשך סתרו וגו' ומבפנים אור שנאמר ונהורא עמיה שריה. עד כאן יש לך רשות לדבר

מסרתי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש. ואמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. אמר רבי יוחנן לרבי אלעזר תא אגמרך במעשה המרכבה. אמר לו לא קשאי כי קש נח נפשיה דרבי יוחנן. אמר לו ר' אסי תא ואגמרך במעשה מרכבה. אמר לו אי זכאי גמירתא מר' יוחנן רבך רב יוסף הוה גמיר מעשה המרכבה סבי דפומבדיתא הוו תנו במעשה בראשית אמרו ליה ליגמור לן מר מעשה מרכבה. אמר להו אגמרון לי מעשה בראשית. אמרו ליה ליגמרון מר במעשה מרכבה. אמר להו תנינא בהו דבש וחלב תחת לשונך. דברים המתוקין מדבש וחלב יהו תחת לשונך. ר' אבהו אמר מהכא כבשים ללבושך. דברים שהן כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך. אמרו ליה תנינן בהו עד ויאמר אלי בן אדם אמר להו הן הן מעשה המרכבה. מיתיבי עד היכן מעשה המרכבה. רבי אומר עד וארא. בתרא ר' יצחק אומר עד החשמל. עד וארא מגמרינן מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים. איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך. אם הוא חכם מבין מדעתו אין אי לא לא. ומי דרשינן בחשמל. והא ההוא ינוקא דדרש בחשמל. ונפקא נורא ואכלתיה. שאני ינוקא דלאו מטי זימניה. אמר רב יהודה ברם. זכור אותו האיש לטוב. וחנניה בן חזקיה שמו. אלמלא הוא. נגנז ספר יחזקאל. שהיו דבריו סותרין דברי תורה. מה עשה. העלו לו ג' מאות גרבי שמן. וישב בעלייה. ודרשו. ת"ר מעשה בתינוק אחד. שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל. והיה מבין בחשמל. ויצאה אש מחשמל. ושרפתו. וביקשו לגנוז ספר יחזקאל. אמר להם חנניה בן חזקיה. אם זה חכם. הכל חכמים הן. מאי חשמל. אמר רב יהודה